

"Korlars", Dec. 1963.

FÓRUM

POLÁNYI KÁROLY

HAZÁNK KÖTELESSÉGE

A ki e sorokat rója, a század elején alakult Galilei Kör elindításában vett részt Horthy korszak nyugatra vetődött emigrációjához tartozott, de a magyar hazától soha el nem szakadt.

Ez alatt a történelem több ízben fordult. Az októberi forradalomra a tizenkilences Tanácsköztársaság következett, majd a fehér ellenforradalom a veszített háborút morális tragédiává változtatta.

Aki kis diák koromban szocialista voltam, egyetemi hallgató évcímében is ezt az eszmekört szolgáltam, s ha az erre következő évtizedek szellemi áramlatai el is távolítottak ettől, csak nagysokára, az emberiséget mind jobban fenyegető válság éveiben tértem vissza újra a szocializmushoz, amely most már nemcsak a munkásosztálynak, hanem az egész emberiségnek ügye, létevérdőse. Nem kis része volt ebben a magyar hazának. A szocializmus ma már véglegesen hazámé, arénynek minden: köszönhet az, akinek ifjúságát a magyar sors formálta, aki akkor is Károlyi Mihályban látta az iratlan útirányt, amikor még nem olvashatta Budapesten az őrla elnevezett utca felirást.

Ma, 1963-ban a majd félévszázados távollét után hazalátogatót egy éledő ország biztató képe fogadja.

Az összképet persze világméretekben kell látni. A Szovjetunió iparának csodálatos növekedési üteme megrémítette a nyugati vezérhatalmat. És a hidegháborúra való mozgósítás nem szorítkozik az amerikai atomtárolásra, amelyet éppenséggel nem titkolnak. Kiterjed az/ideológikus frontra is, ideértve a technokratikus demagógiát, de még a komoly tudományos kutatásra is (amelynek a jelszógyárak táborozása csak a hivatalosan üszöklélt mellékterméke).

Ki kell nyitni mondaní, hogy jelenleg az Egyesült Államokban a társadalomtudományok terén a szocializmus ellenségei céltudatosan és hatásosan működnek. Sajnos, az is igaz, hogy a szocializmus ügyét annak hívei nem mindig támogatják korszerű kutatási eredményekre támaszkodó érvekkel. A marxizmus klasszikus termékenységére következett az antimarxizmus süket hivatkozása, amelyet nyugodtan ignorálni lehetett. De a közelmúlt kritikus két évtizede során, sok nyelven amerikai támogatással terjesztett egyívású folyóiratok mellett egy tudományosan alapozott világnézeti propaganda is érvényesült a szocializmus ellen. Ebben az antropológiai és történelmi felfedezésekkel, sikeres ásatásokkal, valamint új matematikai tudományágakkal dicsekvő időszakban komoly ellenérő alig mutatkozott a demokratikus társadalmak és a tervgazdaságilag szervezett világ részéről. Igaz, hogy a Szovjetunió a gyakorlati teljesítmények tömbjeivel cáfolta rá a nyugati közgazdasági axiómáira, szinte kétségbeesett tatarozást váltva ki a szocialistaeellenes táborban. Elméleti téren ezt a marxizmus részéről mégcsak szakavatott ellenőrzés sem feszélyezte. Szinte hihetetlenül hangzik, de a reakcionárius áramlatoknak még az amerikai bírálata sem érkezett el Európába. A New York-i Columbia egyetemen például az évek során új fogalmi alapozású kritika indult meg az antropológiában, a gazdasági szociológiában, az ókori történelem közéleleti ágában a XX. századi individualista ihletű értelmezések ellen. Az új kutatási anyag feldolgozása már eddig is alapjalban fenyegeti a hagyományos, még a XVII. századból leszármazott képzetet az emberi társadalomnak, amelyet Marx támadott, de amelynek bíráltságban a XX. század óriásián megnőtt tényállaga mindaddig kihasználható maradt. De még Marx, Engels és Lenin is saját koruk legmodernebb kutatásait vonták bele érvek építésébe, egy idő óta ezen anyagok értelmezését többnyire stengedjük a korszerű világnézeti fejlődés gátolónak. Intenzív, nagy eszközökkel rendelkező munka folyik például az afrikai népek folkutatásában, hathatós áterveket szolgáltatva a neokolonializmusnak. E téren mi elmaradtunk, inkább csak a régi megállapításokat ismergetjük, de az új tények

Wenden!

gyakorlati és módszertani eredményeit nem hasznosítjuk. Míg a marxista szocializmus elindítói a legújabb irodalomból ismertté vált tényekhez idomították módszereiket, ma főleg ezt a módszertani alkalmazkodást nélkülözzük, amely a hatalmas felgyűlt ismeretünk hasznosításához szükséges lenne.

Ebben vár nagy feladat a fiatal írók, költők és tudósok Magyarországra. Ami engem és sok idegent itthon meggyőzött, annak gondolom, eszméletű jelentősége lehet a világ intellektuális életében is. A magyar tudomány életerős teljesítményeinek nagy szerepe, visszahargja lehet éppen Magyarország sajátos szellemi helyzeténél fogva az egész világon. De csak akkor, ha valóban hivatásának megfelelően a szocializmus segítségére tud lenni a várható ideológikus mérkőzésben.

HEGEDŰS ANDRÁS

AZONOSSÁG ÉS KÜLÖNBÖZŐSÉG

Gondolatok a társadalmi valóság szociológiai és irodalmi-szociográfiai megközelítéséről

A Magyar Tudományos Akadémia nemrég megalakult szociológiai kutatócsoportjában érdekes beszélgetés zajlott le szociográfus-írók és szociológusok között. Az egészséges vitává fejlődő találkozóon különböző nézetek csaptak össze a szociológia és az irodalmi-szociográfia helyéről, létjogosultságáról és feladatairól a szocialista társadalomban. A felszólalásokból a nyilvánvaló nézeteltérések ellenére is — kiérzett az a szándék, hogy a szociológusoknak és irodalmi-szociográfusoknak közös nyelvet kell keresniük és egészséges együttműködést kell kialakítaniuk.

A következőkben megkísérlem összeadni és rendszerezni gondolataimat a vitában felvetett kérdésekről. Ez — a kérdés bonyolultsága és sokrétűsége miatt — már az első áttekintésre sem látszott könnyű feladatnak. Emellett itt a bevezetőben nem hallgathatom el azt az aggodalmamat, amit tanulmányom megírását végigkísért.

Szociológusoknak és író-szociográfusoknak a mai szocialista társadalomban egyaránt az az elsődleges feladatuk, hogy a társadalmi valóság kutatásán fáradozzanak és nem az, hogy a maguk helyét a tudományban, vagy az irodalomban pontosan körvonalazzák. A marxista szociológiában már különben úgyszólván nemzetközi méretben alakult ki olyan helyzet, hogy ugyanakkor, amikor sok szó esik ennek a tudománynak létjogosultságáról, helyéről és szerepéről, kevés az alkotó jellegű elméleti szociológiai munka és kevés a konkrét szociológiai kutatás is.

Ez az említett vitában is felmerült megfontolás késztelt arra, hogy ne a szokásos módon kísérlejem meg a szociológia és az irodalmi-szociográfia viszonyának a meghatározását, hanem azt az azonosságot és különbséget kutassam, ami közöttük a társadalmi funkciókban, a tárgy megválasztásában, a társadalmi valóság megközelítésében és a feltárt anyag feldolgozásában van. Ilyen tárgyalási mód feltehetően a közvetlen feladatot — a társadalmi valóság feltárásában való munkálkodást — segíti elő és nem üsztönöz terméketlen vitákra.

A közös társadalom gyökéről

A köznapi tudatban a „szociológia” és a „szociográfia” nálunk még most is szinonim fogalomként jelenik meg. Sőt, közöttük sokszor még társadalmi kérdésekkel behatóan foglalkozó irodalmár értelmiségiek sem tesznek különbséget.

A két fogalom szinonimakénti kezelése nem véletlen jelenség. Mindenekelőtt azért alakult ez így ki, mert a szociológia és a szociográfia sok tekintetben azonos funkciókat látnak be, és így bizonyos mértékig helyettesíthetik egymást, s mert a társadalomtudományi irodalomban és a különböző irodalmi folyóiratokban a szociológia és szociográfia művelése iránti igény az elmúlt évtized folyamán szinte egyidőben tört felszínre, és azt is aligha lehet vitatni, hogy egy töről fakadnak.

Az utóbbi években az SZKP XX. kongresszusának hatására sok szocialista országban — s közöttük nálunk is — társadalmi normává lett a társadalmi valóság sokoldalúbb megismerésének szükségessége. Társadalmilag elfogadottá vált az az előzőekben cáfolt vagy egyszerűen elhallgatott igazság, hogy új társadalmi rendszerünk — a szocializmus — sok fontos ismeretlen összefüggést rejt magában, ame-

32a E

Our homeland's duty

He who pens these lines was among the initiators of the Galileo Circle, set up at the beginning of the century. He belonged to those who in the Horthy era found themselves as emigrés in the West, but never broke away from his Hungarian homeland.

History took many a turn. On the Revolution of October, 1918 followed the Hungarian Soviet Republic of 1919. The white counter-revolution turned the lost war into a moral tragedy.

A socialist during my school years, I professed the same ideas as an undergraduate. If the intellectual climate of the following decades made me more remote from their orbit, at long last, in the years of the deadly crisis facing humanity I fully found my way back to socialism, which now had become more than the cause of the labour movement, it had become a matter of life or death for the whole of humanity. In this insight no mean role falls to the Hungarian homeland. I have come to look on these things from a viewpoint, irrevocably that of my homeland to which all is owing by one whose youth was shaped by the fate of Hungary, one who perceived in Michael Károlyi the ~~unmistakable~~ undrawn chart even at a time when his name could not yet be read marking a Budapest street.

Today, in 1963, the home-comer after nearly a half century of absence is faced by the hopeful image of a reviving country.

The total picture, needless to say, must be seen in world perspective. The admirable growth rate of Soviet industrial development has thrown the leading Western power into a scare. And its mobilization for the cold war is not confined to the stock-

piling of American nuclear weapons, so openly done. It extends to the ideological front which includes technocratic demagoguery and even to serious scholarly research (of which the overproduction of the slogan factories is merely an officially encouraged by-product.)

It must be candidly stated that at present the enemies of socialism in the United States are purposefully and effectively at work in the field of the social sciences. Unfortunately it is also a fact that the adherents of socialism do not always support it with arguments that would draw on the fruits of contemporary research. The period of classical fertility of Marxism was followed by the empty ostentatiousness of anti-Marxism. That could well be ignored. But in the course of the last two decisive decades, quite apart from the gleichgeschaltet periodicals which are being propagated with American backing, also a scientifically underpinned ideological propaganda began to be effective against socialism. In this epoch which is rich in anthropological and historical findings, archaeological excavations and new mathematical disciplines, serious counter-forces were hardly in evidence from the part of the democratic societies and the world of planned economies. True, the Soviet Union refuted the economic axioms of the West with the solid mass of her practical achievements, which induced some fairly desperate overhauls in the anti-socialist camp. But in the theoretical field this process was not even inconvenienced by expert control on the part of Marxism. It borders on the incredible that not even the American critique of these reactionary trends found its way to Europe. At Columbia University, for instance, through the years, a new conceptually based critique has been initiated in the

social fields of/anthropology, economic sociology and the history of the Ancient Near East, directed against the individualistically biased conceptions of our century. The elaboration of the new research materials is already shaking in its foundations the concept of human society in its traditional forms, which go back to the 17th century and which were attacked by Marx; so far the immensely enriched factual findings of the 20th century remained unutilized in their critique. While Marx, Engels and also Lenin, in building up their arguments, relied upon the most modern researches of their time, lately we have come to leave the interpretations of up-to-date researches to those who impede the development of a modern world view. Take for instance the intensive work done in research on African peoples, and the effective pseudo-arguments which it yields in the service of neo-colonialism. In this field we have fallen behind, confining ourselves rather to the dissemination of old-established findings, and leaving unutilized the practical and theoretical results that stem from newly discovered facts. While the initiators of Marxist socialism exercised their way of thinking on the factual material which the newest researches of their time yielded, in our days it is precisely this methodological adaptation we neglect, and which would be needed if we were to make use of our vastly accumulated factual knowledge.

It is in this regard that a great task offers to the Hungary of the young writers, poets and scholars. What swayed me and many a stranger who visited my homeland that, I think, may well be destined to have an impact on the intellectual life of the world. The vital achievements of Hungarian scholarship may have a great role to play the world over, due to Hungary's specific situation.

But only if, true to its calling, it will be of assistance to socialism in the impending ideological contest.

Translated from ~~Magyar~~ "Kortárs" (The Contemporary), Budapest,
December 1963

Karl Polanyi

Our homeland's duty

He who pens these lines ~~had not taken part in the~~ ~~struggle~~ ~~of the~~ ~~century~~ ~~in~~ ~~the~~ ~~beginning~~ ~~of~~ ~~the~~ ~~century~~ was among the initiators of the Galileo Circle, set up at the beginning of the century. He belonged to these who in the Horthy era ~~found~~ ~~themselves~~ ~~as~~ ~~emigés~~ ~~in~~ ~~the~~ ~~west~~, but never broke away from his Hungarian homeland.

History took many a turn. On the Revolution of October 1918 followed the Hungarian Soviet Republic of 1919. The white counter-revolution turned the lost war into a moral ^{tragedy} catastrophe.

A socialist during my school years, I ~~remained~~ ~~in~~ ~~the~~ ~~same~~ ~~mindset~~ ~~as~~ ~~an~~ ~~undergraduate~~. If the ~~graduate~~ ~~professed~~ ~~the~~ ~~same~~ ~~ideas~~ ~~as~~ ~~an~~ ~~undergraduate~~. ~~The~~ ~~intellectual~~ ~~climate~~ ~~of~~ ~~the~~ ~~following~~ ~~decades~~ ~~had~~ ~~made~~ ~~me~~ ~~more~~ ~~remote~~, ~~but~~ ~~at~~ ~~long~~ ~~last~~, ~~the~~ ~~socialist~~ ~~idea~~ ~~was~~ ~~born~~ ~~again~~ ~~in~~ ~~the~~ ~~years~~ ~~of~~ ~~the~~ ~~deadly~~ ~~crisis~~ ~~facing~~ ~~humanity~~ ~~and~~ ~~found~~ ~~my~~ ~~way~~ ~~back~~ to socialism, which ~~had~~ ~~now~~ ~~had~~ ~~become~~ ~~more~~ ~~than~~ ~~the~~ ~~cause~~ ~~of~~ ~~the~~ ~~labour~~ ~~movement~~, ~~it~~ ~~had~~ ~~become~~ ~~a~~ ~~matter~~ ~~of~~ ~~life~~ ~~and~~ ~~death~~ ~~for~~ ~~the~~ ~~whole~~ ~~of~~ ~~humanity~~. In this insight no mean role falls to the Hungarian homeland. I have come to look on these things ~~in~~ ~~a~~ ~~final~~ ~~manner~~ ~~with~~ ~~a~~ ~~view~~ ~~to~~ ~~my~~ ~~home~~ ~~country~~, ~~to~~ ~~which~~ ~~I~~ ~~owe~~ ~~all~~, which shaped my destiny.

from a viewpoint, ~~which is~~ irrevocably that of my ~~country~~ home-land, to which all is ^{owed} by one whose ~~distances~~ youth was shaped by ~~the~~ the Hungarian destiny, one who ~~has~~ perceived in Michael Károlyi the unwritten ~~document~~ chart, even at a time when ~~his~~ his name ~~was~~ could not yet be read marking a Budapest street.

Today, ~~one~~ in 1963, the homecomer after nearly (half a) century's absence ~~is~~ is confronted by the hopeful image of a reviving country.

The total picture, needless to say, must be seen in ~~a~~ world perspective. The admirable growth-rate of Soviet industrial development has thrown the ~~Western~~ leading Western power into a scare. And its mobilization for the cold war is not confined to the stockpiling of ^{American} nuclear weapons, ^{so openly} which is ~~done~~ done very openly. It also extends to the ideological front, ^{which includes} including technocratic demagogy, and even ^{to} serious scholarly research, ^{of which} (The overproduction of the slogan-factories is merely an officially encouraged byproduct) ~~of the former.~~

It must be openly stated that at present the enemies of socialism are (at ~~work~~ working purposefully and effectively) in the United States in the field of the social sciences. Unfortunately ^{is} is also a fact, that the adherents of socialism do not always support it with arguments ^{that would} that draw on the fruits of contemporary research. The period of classical fertility of Marxism was followed by the empty ostentatiousness of anti-Marxism. That could well be ignored. But in the course of the last two decisive decades ^{quite} apart from the ~~periodic~~ ^{scientific} uniform periodicals which are being propagated with American backing, ~~a scientific~~

with American backing, also a scientifically underpinned ideological propaganda began to be effective against socialism. In this epoch which is rich in anthropological and historical findings, archaeological excavations and new mathematical disciplines, serious counterforces were hardly in evidence from the ~~democratically organized~~ part of the democratic societies and the world of planned economies. True, the Soviet Union refuted the economic axioms of the West with the solid mass of her practical achievements, which induced some ^{fairly} desperate ^{overhaulings} renovations in the antisocialist camp. But in the theoretical field ~~the~~ ~~process~~ ~~was~~ ~~not~~ ~~even~~ ~~inconvenienced~~ ~~by~~ ~~expert~~ ~~control~~ ~~from~~ ~~the~~ ~~part~~ ~~of~~ ~~marxism~~. It borders on the incredible that not even the American critique of these reactionary trends found its way to Europe. At Columbia University, for instance, through the years a new conceptually based critique has been started in the field of anthropology, economic sociology, ⁱⁿ ^{the} ^{history} ^{of} ^{the} ^{ancient} ^{Near} ^{East}, directed against the individualistic ^{conceptions} of the XXth century. The elaboration of the new research materials is ~~now~~ ~~already~~ ~~threatening~~ ~~at~~ ~~its~~ ~~base~~ the concept of human society ~~in~~ ~~its~~ ~~traditional~~ ~~forms~~, which go back to the XVIIIth century and which were attacked by Marx; ~~in~~ ~~their~~ ~~critique~~ the immensely enriched factual findings of the XXth century remained so far unutilised. ~~While~~ ~~Marx~~, ~~Engels~~ and also ~~Lenin~~ ~~relied~~ ~~upon~~ ~~the~~ ~~most~~ ~~modern~~ ~~researches~~ ~~of~~ ~~their~~ ~~time~~ ~~in~~ ~~building~~ ~~up~~ ~~their~~ ~~arguments~~, ~~for~~ ~~some~~ ~~time~~ ~~now~~ we have come to leave the interpretation of these materials to those who impede the ~~development~~ ~~of~~ a modern ^{world view} ~~Weltbild~~. Take for instance the intensive ~~researches~~ ~~carried~~ ~~out~~ ~~in~~ ~~the~~

work done in researches on African peoples, and the effective pseudo-arguments which it yields in the service of neo-colonialism. In this field we are ^{have fallen} behind, ~~and~~ confining ourselves rather to the dissemination of old-established findings, ~~than~~ and leaving unutilized the practical and theoretical results that stem from ~~them~~ ~~newly~~ discovered facts. While the initiators of Marxist socialism exercised their ~~methodical~~ way of thinking on the factual material which the newest researches/yielded, in our days ~~it~~ is precisely this methodological adaptation ~~which~~ ~~we~~ neglect, and which would be needed if we were to make use of our vastly accumulated ~~mass~~ factual knowledge.

~~It~~ ~~is~~ in this regard that a ~~large~~ great task offers to the Hungary of the young writers, poets and scholars. What swayed me and many a stranger who visited my homeland, that, I think, may well ~~have~~ be destined to have an impact on the ~~thoughtful~~ intellectual life of the world. The vital achievements of Hungarian ~~scholarship~~ scholarship may have a great role to play the world over, due to ~~the~~ Hungary's specific situation. But only if, ~~it~~ true to its calling, it will be of assistance to socialism in the ^{superior} ~~forthcoming~~ ideological contests.

QUOTATIONS FROM "KORTARS", 1963

A socialist during my school years, I professed the same ideas as an undergraduate. If the intellectual climate ~~in~~ of the following decades made me more remote, at ~~xx~~ long last in the years of the deadly crisis facing humanity, I fully found my way back to socialism, which now had become more than the cause of the labour movement, it had become a matter of life and death for the whole of humanity. (2)

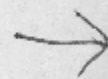
I have come to look at these things from a viewpoint which is irrevocably that of my homeland, to which all is owed by one whose youth was shaped by the Hungarian destiny...

The admirable growth rate of Soviet industrial development has thrown the leading Western power into a scare. And its mobilization ~~for~~ for the cold war is not confined to the stockpiling of American nuclear weapons, which is done very openly. It also extends to the ideological front, including technocratic demagoguery, and even to serious scholarly research....

It must be openly stated that at present the enemies of socialism are working purposefully and effectively in the United States in the field of the social sciences. Unfortunately it is also a fact that the adherents of socialism do not always support it with arguments that draw on the fruits of contemporary research. The period of classical fertility of Marxism was followed by the empty ostentatiousness of anti-Marxism. That could well be ignored. But in the course of the last two decisive decades, quite apart from the uniform periodicals which are being propagated with American backing, also a scientifically underpinned ideological propaganda began to be effective against socialism. In this epoch which is rich in anthropological and historical findings, archaeological excavations and new mathematical disciplines, serious counterforces were hardly in evidence from the part of the democratic societies and the world of planned economies

True the Soviet Union refuted the economic axioms of the West with the solid mass of her practical achievements, which induced some desperate renovations in the antisocialist camp. But in the theoretical field this process was not even inconvenienced by expert control(!) from the part of marxism.

It borders on the incredible that not even the American critique of these reactionary trends found its way to Europe. At Columbia University, for instance, through the years a new conceptually based critique has been started in the field of anthropology, economic sociology, in the history of the Ancient Near East directed against the individualistic concepts of the XXth century. The elaboration of the new research materials is already threatening at its base the concept of human society in its traditional forms, which goes back to the XVIIth century and which were attacked by Marx; in their critique the immensely enriched factual findings of the XXth century remained so far unutilised. While Marx, Engels, and also Lenin relied upon the most modern research of their time in building up their arguments, for some time, now, we have come to leave the interpretation of these materials to those who impede the development of a modern world view.

Take for instance the intensive work done in researches on African peoples, and the effective pseudo-arguments which it yields in the service of neo-colonialism. In this field we are behind, confining ourselves rather to the dissemination of old-established findings, and leaving unutilized the practical and theoretical results that stem from newly discovered facts. While the initiators of marxist socialism exercised their way of thinking on the factual material which the newest researches of their time yielded, in our days it is precisely this methodological adaptation that we neglect, and which would be needed if we were to make use of our vastly accumulated factual knowledge.